

معتادان در خصوص اعتیاد و مشکلات جامعه چگونه می‌اندیشند؟

چکیده

زمینه و هدف: به نظر می‌رسد اعتیاد و سوء مصرف مواد دارای عوامل زمینه‌ساز متعددی در حیطه‌های نگرش، محیط و جامعه باشد. سوء مصرف مواد نیز متعاقباً موجب بروز دگرگونی‌هایی در افراد مبتلا در خصوص درک مسایل اجتماعی و نوع نگرش در مورد این معضل می‌گردد. **روش بررسی:** در این مطالعه نگرش ۴۲ فرد معتاد در مورد مسأله اعتیاد و مشکلات موجود در منطقه محل سکونت از یک جامعه روستایی در شهرستان بابل مورد بررسی قرار گرفته و با نگرش افراد غیرمعتاد در همان جامعه (۲۶۸ نفر) مورد مقایسه قرار گرفته است. افراد معتاد مورد مطالعه کسانی بودند که دست کم چندین بار طی ۶ ماه اخیر در هفته به سوء مصرف تریاک مبادرت کرده بودند. جمع‌آوری اطلاعات نگرش افراد مورد مطالعه توسط مصاحبه و براساس یک پرسشنامه نیمه ساختارمند صورت گرفت.

یافته‌ها: نگرش افراد معتاد در خصوص اهمیت مسأله اعتیاد به عنوان یک مشکل فردی با نگرش افراد غیرمعتاد تفاوت معنی‌دار داشت. هر دو گروه افراد معتاد و غیرمعتاد سه مشکل اصلی موجود در منطقه محل سکونت خود را به ترتیب بیکاری، فقدان امکانات تفریحی و اعتیاد عنوان کرده و رتبه‌بندی نمودند. برخی از مشکلات مطرح شده تفاوت معنی‌داری میان گروه معتادان و افراد غیرمعتاد مورد مطالعه نشان داد. در خصوص چگونگی سپری کردن اوقات فراغت، هم افراد معتاد و هم افراد غیرمعتاد بیش از همه از فقدان امکانات لازم برای گذراندن اوقات فراغت شکایت داشتند.

نتیجه‌گیری: توجه به نگرش افراد جامعه در خصوص مسأله اعتیاد جهت برنامه‌ریزی برای مهار این معضل و پیشگیری از آن نقشی اساسی دارد. تناقص موجود میان نگرش افراد معتاد به مسأله اعتیاد در دو جنبه فردی و اجتماعی (که در این مطالعه بدان پرداخته شده) قابل تأمل است. همان گونه که از طرف افراد مورد مطالعه نیز اشاره شده است، توجه به اوقات فراغت، فراهم آوردن امکانات لازم برای ایجاد بسترهای فرهنگی و فیزیکی، گذراندن این اوقات به بهترین نحو، در پیشگیری از نابسامانی‌های اجتماعی به ویژه اعتیاد نقش بسیار مؤثری خواهد داشت.

کلمات کلیدی: اعتیاد، نگرش، مشکلات منطقه محل سکونت، اوقات فراغت، سوء مصرف مواد

دکتر علی پاشا میثمی^{۱*}

دکتر بیژن فرامرزی^۲

دکتر کوروش هلاکویی نایینی^۱

۱. گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده

پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

۲. معاونت بهداشتی سازمان زندان‌های

جمهوری اسلامی ایران

۳. گروه اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت،

دانشگاه علوم پزشکی تهران

*نشانی: تهران، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم

پزشکی تهران، تلفن همراه: ۰۹۱۲۲۰۰۱۳۸۳،

نمابر: ۸۸۹۶۳۳۷۵

پست الکترونیک: meysamie@tums.ac.ir

مقدمه

عادی مشاهده می‌شود. بی‌تفاوتی نسبت به مسایل عمده اجتماعی، فرافکنی مشکلات فردی، به ویژه اعتیاد به جامعه و اطرافیان و از بین رفتن انگیزه‌های فردی در جهت واکنش در برابر مسایل اجتماعی از این دسته‌اند [۵].

اعتیاد بر رفتارهای معمول فرد نیز اثر منفی دارد و عادت‌های طبیعی و فرح‌بخش را از زندگی فرد دور می‌کند. در مراحل وابستگی شدید که فرد از نظر روانی تماماً درگیر چگونگی تهیه، مصرف و سپری کردن دوره نشستگی پس از مصرف ماده مخدر است، هیچ انگیزه‌ای برای پرداختن به تفریحات سالم و فعالیت‌های طبیعی باقی نخواهد ماند [۶].

از طرف دیگر سالم نبودن محیط‌های تفریحی و فقدان امکانات لازم برای سپری شدن اوقات فراغت جوانان و نوجوانان به سادگی می‌تواند آنها را در معرض سوء استفاده افراد سودجو و ابتلا به سوء مصرف مواد قرار دهد [۷، ۸].

در خصوص نوع نگرش معتادان در جامعه ایران نسبت به مسایل اجتماعی و معضل اعتیاد، مطالعات بسیار محدودی صورت گرفته است و نتایج خاصی پیرامون این موضوع تاکنون انتشار نیافته است.

روش بررسی

این مطالعه بر روی ۴۲ فرد معتاد از دهستان خوشرودپی در یکی از مناطق روستایی بخش بندپی غربی از توابع شهرستان بابل و تعداد ۲۶۸ نفر از افراد غیرمعتاد همان منطقه به عنوان گروه شاهد صورت گرفت. افراد معتاد مورد مطالعه براساس یک برنامه غربالگری و از طریق یک نمونه‌گیری تصادفی بر مبنای جامعه انتخاب شده و همگی حداقل بیش از چند مرتبه در هفته تریاک مصرف می‌نمودند. افراد شاهد مورد مطالعه نیز از همان جمعیت اولیه که مورد غربالگری قرار گرفته و معتاد نبودند به صورت تصادفی انتخاب شدند.

سوء مصرف مواد یک معضل جهانی است که هر جامعه با توجه به ویژگی‌های خاص افراد خود، به نحوی از آن رنج می‌برد [۱]. مشخصات فرهنگی، اجتماعی، نگرش و دیدگاه‌های موجود در هر جامعه به ویژه در مورد مشکل اعتیاد می‌تواند گروه‌های مختلفی از افراد هر جامعه را در معرض سوء مصرف مواد مخدر قرار دهد [۲].

عوارض بسیار جدی اعتیاد بر سلامت فرد، زندگی خانوادگی، اقتصاد، امنیت و رشد فرهنگی جامعه بسیار گسترده و عمیق است. مهار توسعه، برهم خوردن ثبات سیاسی و تهدید روند دموکراسی در جوامع از عوارضی است که به معضل اعتیاد منتسب می‌شود [۳].

با مطالعه روند اعتیاد در کشور مشاهده می‌شود که میزان معتادان تقریباً هر ۱۲ سال، دو برابر شده و سالانه ۸٪ بر جمعیت آنان افزوده می‌گردد. با توجه به هرم سنی جمعیت کشور و خیل عظیم جوانان و نوجوانان در جامعه ما که در معرض خطر ابتلاء به این معضل قراردارند، اهمیت توجه به دیدگاه‌های افراد جامعه در خصوص اعتیاد، مشکلات موجود در جامعه و چگونگی سپری کردن اوقات فراغت بیشتر قابل درک خواهد بود [۳].

عوامل متعددی به عنوان زمینه‌ساز اعتیاد ذکر شده‌اند و مطالعات چندی در بررسی این عوامل به انجام رسیده‌اند. به نظر می‌رسد در جمعیت معتادان، تفاوت‌های نگرشی خاصی نسبت به جمعیت عادی در خصوص مسأله اعتیاد و عوارض مرتبط با آن وجود داشته باشد و یکی از عوامل زمینه‌ساز اعتیاد وجود نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر در این گروه از افراد قلمداد می‌شود [۴].

علاوه بر زمینه‌های فکری و نگرشی نسبت به مسأله اعتیاد، در خصوص نوع نگرش به دیگر مسایل و مشکلات جامعه نیز تفاوت‌هایی میان گروه معتادان و گروه جمعیت

این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار بود (Kruskal-Wallis Test, $P < 0/00$) (نمودار ۱).

۹۶/۴٪ (۲۹۸ نفر) به پرسش باز در خصوص مشکلات اصلی موجود در منطقه سکونت از دیدگاه پرسش شونده‌گان پاسخ دادند.

در این بین همگی افراد معتاد (۱۰۰٪) ($95\% CI = 91/6 - 100$) به این سؤال پاسخ داده و از افراد غیرمعتاد، ۲۵۶ نفر (۹۵/۵٪) ($95\% CI = 92/3 - 97/75$) به سؤال مذکور پاسخ دادند.

از نظر کل افراد مورد مطالعه، سه مشکل اصلی منطقه به ترتیب بیکاری (۸۱٪)، فقدان امکانات تفریحی (۴۳٪) و اعتیاد (۴۰٪) مطرح گردید، پس از این معضلاتی چون کم بودن زمین کشاورزی، پایین بودن قیمت محصولات کشاورزی، فقر، گرانی، مشکلات مربوط به دفع بهداشتی زباله، فقدان آب سالم و فقدان شرکت‌های صنعتی به ترتیب ۱۰ مشکل عمده مطرح شده از طرف افراد مورد مطالعه به عنوان اصلی‌ترین مسایل منطقه بودند.

در بین موارد مطرح شده، افراد معتاد (با تفاوت معنی‌دار آماری) مشکلاتی چون: بیکاری، اعتیاد، مسایل مربوط به دفع بهداشتی زباله و مسکن را عنوان نمودند. در سایر مشکلات گزارش شده در منطقه تفاوت آماری معنی‌داری میان دو گروه افراد وجود نداشت (جدول ۱).

در پرسش از چگونگی سپری کردن اوقات فراغت، از ۳۱۰ نفر افراد مورد مطالعه، ۲۵۱ نفر (۸۱٪) اظهار نظر نمودند. از این بین افراد معتاد، ۳۶ نفر (۸۵/۷٪) ($95\% CI = 71/5 - 94/6$) پاسخگو بوده و از افراد غیرمعتاد، ۲۱۵ نفر (۸۰/۲٪) ($95\% CI = 84/8 - 74/9$) به این پرسش پاسخ گفتند.

پس از تحلیل پاسخ‌های ارائه شده، نحوه سپری کردن اوقات فراغت توسط کل افراد مورد مطالعه به این شرح بود: در حدود نیمی از پرسش شونده‌گان از فقدان امکانات لازم برای گذراندن اوقات فراغت خود شکایت داشتند و در پاسخگویی به چگونگی سپری کردن اوقات فراغت، عدم

جمع‌آوری اطلاعات توسط یک پرسشنامه نیمه ساختارمند و به صورت چند گزینه‌ای و با مقیاس لیکرت و سؤالات باز در خصوص مشکلات اصلی منطقه از دیدگاه پرسش شونده‌گان و فعالیت‌های اصلی ایشان در زمان اوقات فراغت انجام شد.

پس از جمع‌آوری داده‌ها، اطلاعات به دست آمده از سؤالات باز دسته‌بندی و ویرایش شده و ورود اطلاعات دسته بندی شده در نرم افزار SPSS و ویرایش ۱۰/۵ جهت تجزیه و تحلیل انجام گرفت. اطلاعات سؤال نگرش نیز مستقیماً به نرم‌افزار مذکور وارد شد و با آماره‌های Chi-Square، Mann-Whitney U و Kruskal-Wallis مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

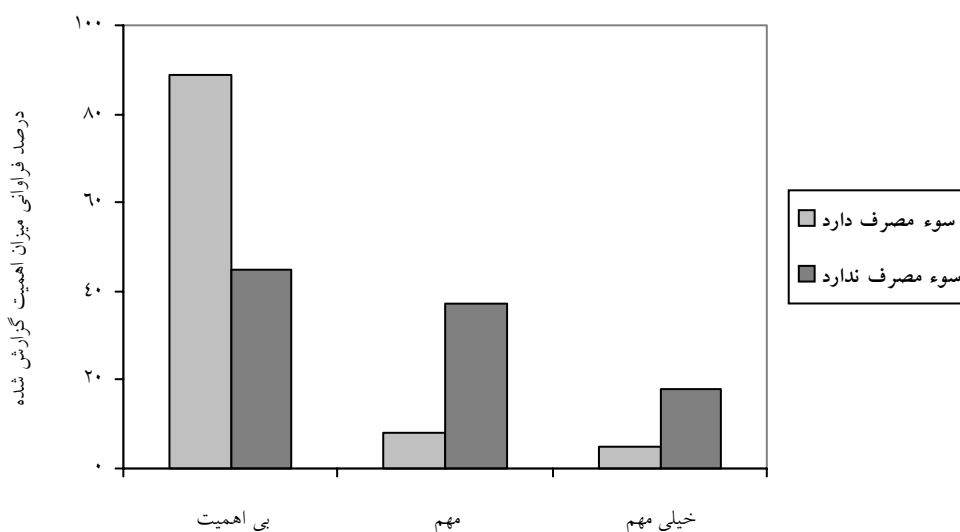
میانگین سن افراد معتاد مورد مطالعه ۴۵/۴ سال ($SD=15/5$) و در افراد غیرمعتاد مورد مطالعه ۴۵/۹ سال ($SD=15/5$) بود.

از افراد معتاد مورد مطالعه ۱ نفر زن (۲/۴٪) و ۴۱ نفر مرد (۹۷/۶٪) بودند. ولی از افراد گروه شاهد ۳۴ نفر زن (۱۲/۷٪) و ۲۳۵ نفر مرد (۸۷/۳٪) بودند.

از کل افراد مورد مطالعه، ۶۲/۵٪ (۱۹۴ نفر) به سؤال نگرش در خصوص اهمیت مسأله اعتیاد پاسخ دادند.

در این بین از گروه معتادان، ۲۴ نفر (۵۷/۲٪) ($95\% CI = 21 - 27$) و از گروه غیرمعتاد، ۱۷۰ نفر (۶۲٪) ($95\% CI = 65 - 68$) به سؤال مذکور پاسخ دادند.

از نظر ۸۷/۵٪ از افراد معتاد مسأله اعتیاد به عنوان یک مشکل فردی بی اهمیت تلقی گردید، حال آن که بیش از ۵۵٪ از افراد غیرمعتاد مشکل اعتیاد را یک مسأله مهم یا خیلی مهم قلمداد کردند.

نمودار ۱ - میزان اهمیت مسأله اعتیاد از دیدگاه معتادان و افراد غیرمعتاد

به صورت غربالگری با انتخاب تصادفی بود، طبیعی است که مشابه دیگر آمارهای موجود [۱،۳]، در گروه معتادان مردان بیش از زنان بوده و در گروه غیرمعتاد نسبت جنسی متعادل‌تر باشد.

در بررسی نگرش افراد مورد مطالعه در خصوص فرد مبتلا به اعتیاد، افراد معتاد بیش از افراد غیرمعتاد نسبت به این معضل به عنوان یک مشکل فردی، نگرش مثبت داشتند و بیش از ۸۷٪ از ایشان این موضوع را در سطح فردی بی‌اهمیت تلقی نمودند حال آن که افراد غیرمعتاد در بیش از ۵۵٪ از موارد آن را یک مسأله مهم یا بسیار با اهمیت فردی مطرح کردند.

وجود نگرش مثبت نسبت به اعتیاد و اهمیت ندادن به تبعات فردی آن توسط افراد معتاد، در مطالعات متعددی گزارش شده‌اند [۵،۳].

در این مطالعه نکته جالب توجهی به چشم می‌خورد و آن در خصوص نگرش افراد به معضل اعتیاد در قالب یک مشکل اجتماعی است. این موضوع در بخش سؤال باز مشکلات منطقه محل سکونت، تلویحاً مورد بررسی قرار گرفت و افراد

وجود امکانات لازم را به عنوان مشکل فرا رو مطرح نمودند، پس از آن انجام کارهای متفرقه ۱۵٪، سپری کردن اوقات در منزل ۱۰٪ و سپری کردن بی هدف اوقات ۷/۲٪ از موارد عنوان شده توسط کل افراد مورد مطالعه بود.

در این میان افراد معتاد به طور معنی‌داری بیش افراد غیرمعتاد گزارش نمودند که اوقات فراغت خود را در منزل سپری کرده و یا به اعتیاد می‌پردازند (به ترتیب $p=0/031$ و $p<0/000$) (جدول ۲).

با وجود معنی‌دار نبودن تفاوت از نظر آماری، میزان ورزش کردن به عنوان تفریح در گروه افراد معتاد بیش از افراد غیرمعتاد گزارش شد (جدول ۲).

بحث

در مطالعه اخیر افراد معتاد و غیرمعتاد از نظر توزیع سنی تفاوتی با یکدیگر نداشته ولی تفاوت معنی‌داری از نظر جنسی با یکدیگر نشان دادند. با توجه به روش انتخاب نمونه‌ها که

جدول ۱ - مشکلات منطقه از دیدگاه افراد مورد مطالعه، مقایسه معنادان و افراد غیرمعناد

P	در صد افراد گزارش کننده			مشکل مورد نظر در سطح منطقه
	کل	معنادان	غیر معنادان	
۰/۰۱۱	٪۸۱	٪۹۵	٪۷۹	بیکاری
۰/۴۶۴	٪۴۳	٪۳۸	٪۴۴	فقدان امکانات تفریحی
۰/۰۰۴	٪۴۰	٪۶۰	٪۳۶	اعتیاد
۰/۵۴۵	٪۲۰	٪۱۷	٪۲۱	کم بودن زمین کشاورزی
۰/۱۶۴	٪۱۴	٪۲۱	٪۱۳	پایین بودن قیمت محصولات کشاورزی
۰/۹۶۹	٪۱۴	٪۱۴	٪۱۴	فقر
۰/۲۱۸	٪۱۳	٪۷/۸	٪۱۴	گرانی
۰/۰۳۷	٪۱۲	٪۲/۴	٪۱۴	زیباله
۰/۲۴۱	٪۹/۴	٪۱۴	٪۸/۶	فقدان آب سالم
۰/۸۴۳	٪۸/۷	٪۹/۵	٪۸/۶	فقدان شرکت‌های صنعتی
۰/۲۵۳	٪۶/۴	٪۲/۴	٪۷	فقدان حمام بهداشتی
۰/۴۴	٪۴/۷	٪۲/۴	٪۵/۱	نبود امکانات دامداری
۰/۹۸۳	٪۴/۷	٪۴/۸	٪۴/۷	عدم حمایت دولت از کشاورزان
۰/۱۹۳	٪۳/۴	٪۰	٪۳/۹	پایین بودن سطح درآمد
۰/۷۰۵	٪۳/۴	٪۲/۴	٪۳/۵	گاز
۰/۸۹۶	٪۲/۷	٪۲/۴	٪۲/۷	فقدان دبیرستان
۰/۳۱۶	٪۲	٪۰	٪۲/۳	نرسیدن مسئولین به مردم
۰/۷۰۲	٪۱/۷	٪۲/۴	٪۱/۶	فقدان فرهنگ
۰/۵۶۵	٪۰/۷	٪۰	٪۰/۸	فقدان جاده آسفالتی
۰/۵۶۵	٪۰/۷	٪۰	٪۰/۸	فقدان آموزشگاه رایانه
۰/۶۸۵	٪۰/۳	٪۰	٪۰/۴	فقدان عدالت اجتماعی
۰/۰۱۳	٪۰/۳	٪۲/۴	٪۰	مسکن
۰/۶۸۵	٪۰/۳	٪۰	٪۰/۴	فقدان مدیران خوب
۰/۶۸۵	٪۰/۳	٪۰	٪۰/۴	دور بودن از مرکز استان

وابسته به فرد تلقی کنند، به عنوان یک معضل نشأت گرفته از نابسامانی‌های اجتماعی قلمداد نمایند.

در نگاهی دیگر شاید این نتیجه را بتوان مطرح نمود که فرد معتاد خود را بیمار و دارای مشکل مهمی نمی‌داند چرا که در این صورت برای حل آن اقدام می‌نمود ولی در رابطه با اجتماع، ارتباط و فعالیت‌های اجتماعی، گذران زندگی و

معتاد در ٪۶۰ از موارد معضل اعتیاد را یک مشکل مهم اجتماعی در منطقه محل سکونت خود قلمداد نمودند، ولی افراد غیرمعناد تنها در ٪۳۶ از موارد این معضل را یک مشکل عمده اجتماعی مطرح کردند و شاید این استنتاج قابل طرح باشد که افراد معتاد سعی در فرافکنی مشکل فردی خود به جامعه داشته باشند و یا آن که آن را بیش از آن که یک مشکل

P	در صد افراد گزارش کننده			نحوه سپری کردن اوقات فراغت
	کل	معتادان	غیر معتادان	
۰/۸۹۷	٪۴۹	٪۵۰	٪۴۹	فقدان امکانات جهت گذراندن اوقات فراغت
۰/۲۴۱	٪۱۵	٪۸/۳	٪۱۶	کار متفرقه
۰/۰۳۱	٪۱۰	٪۰	٪۱۲	در منزل
۰/۲۷۰	٪۷/۲	٪۲/۸	٪۷/۹	سرگردانی
۰/۶۱۱	٪۴/۴	٪۲/۸	٪۴/۷	در جنگل و کنار دریا
۰/۲۱۱	٪۴/۴	٪۸/۳	٪۳/۷	ورزش
۰/۰۰۰	٪۳/۲	٪۲۲	٪۰	اعتیاد
۰/۹۹۹	٪۲/۸	٪۲/۸	٪۲/۸	در کوچه و خیابان
۰/۸۶۹	٪۲/۴	٪۲/۸	٪۲/۳	مطالعه
۰/۸۶۹	٪۲/۴	٪۲/۸	٪۲/۳	نداشتن اوقات فراغت
۰/۳۴۵	٪۱/۲	٪۲/۸	٪۰/۹	کاردستی
۰/۳۴۵	٪۱/۲	٪۲/۸	٪۰/۹	تماشای تلویزیون
۰/۵۶۱	٪۰/۸	٪۰	٪۰/۹	باغبانی
۰/۵۶۱	٪۰/۸	٪۰	٪۰/۹	دید و بازدید
۰/۵۶۱	٪۰/۸	٪۰	٪۰/۹	خانه داری
۰/۶۸۲	٪۰/۴	٪۰	٪۰/۵	کار با کامپیوتر
۰/۶۸۲	٪۰/۴	٪۰	٪۰/۵	مسافرکشی
۰/۶۸۲	٪۰/۴	٪۰	٪۰/۵	چوپانی

چون فقر، گرانی، پایین بودن سطح در آمد، عدم حمایت دولت از کشاورزان، پایین بودن قیمت محصولات کشاورزی، اندک بودن وسعت زمین‌های کشاورزی و فقدان شرکت‌های صنعتی در منطقه بتوان چنین نتیجه‌گیری کرد که اکثریت مسایل مطرح شده مرتبط با اشتغال و در آمد افراد بوده است. این موضوع در کنار معضل اعتیاد و ارتباط آن با فقر و بیکاری که در مطالعات گذشته به وضوح نشان داده شده‌اند [۱، ۳، ۴]، می‌تواند اهمیت شایان توجه به اشتغال، ارتقای سطح فرهنگی و اقتصادی خانواده‌ها و راهگشایی مسایل اقتصادی به ویژه در گروه‌های پرخطر را به عنوان یک راهکار پیشگیرانه مناسب مطرح نماید.

کاریابی، آن را مانعی در حفظ عملکرد مناسب در عرصه اجتماع در می‌یابد.

از طرف دیگر افرادی که مستقیماً با معضل اعتیاد دست به گریبان نشده‌اند، بیم و نگرانی و نگرش منفی شدیدی نسبت به ابتلا به این معضل و افراد مبتلا دارند. ولی به علت عدم درک مستقیم تبعات اجتماعی، فرهنگی و عملکردی، آن را در عرصه اجتماع و زندگی اجتماعی به اندازه افراد معتاد مهم نمی‌شناسند [۸].

بیکاری، فقدان امکانات تفریحی و اعتیاد مهمترین موارد مطرح شده از سوی افراد مورد مطالعه به عنوان مشکلات منطقه سکونت بودند. شاید با در نظر گرفتن موارد دیگری

به طور مستقیم و یا غیرمستقیم به فقدان امکانات تفریحی در منطقه اختصاص یابد.

شاید از مهمترین نکات در مورد اوقات فراغت، برنامه‌ریزی برای گذران آن باشد، نداشتن اوقات فراغت که توسط برخی از افراد مورد مطالعه ذکر شده است، می‌تواند نشان‌دهنده عدم آشنایی و درک نامناسب از اهمیت موضوع اوقات فراغت و عدم توجه به برنامه‌ریزی برای استفاده بهینه از آن و مسایل فرهنگی مرتبط با این مقوله به ویژه در یک جامعه روستایی باشد.

از نکات جالب در خصوص نحوه گذرانیدن اوقات فراغت، پرداختن به اعتیاد به عنوان یک کار تفریحی و در زمان اوقات فراغت توسط افراد معتاد می‌باشد.

این موضوع اگرچه با اختلاف آشکار و معنی‌دار از نظر آماری و فقط در گروه معتاد مطرح شده، می‌تواند نشان‌دهنده این نگرش خطرناک باشد که در برخی جوامع سوء مصرف مواد به عنوان یک روش گذرانیدن اوقات فراغت تلقی می‌شود. جالب است که ورزش (اگرچه این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار نبوده) در افراد معتاد بیش از افراد غیرمعتاد به عنوان راهی برای سپری کردن اوقات فراغت مطرح شده است. شاید مکان‌های ورزشی نقاطی برای تبادل مواد افیونی و یا سوء مصرف مواد برای افراد معتاد باشند و ضرورت نظارت دقیق بر این گونه اماکن را بیش از پیش در نظر آورد.

نکته مهم دیگر آن است که افراد معتاد زمان کمتری از اوقات فراغت خود را در منزل سپری می‌کنند (که از نظر آماری نیز معنی‌دار بوده است). یکی از مهمترین معضلات در گروه افراد معتاد، مشکلات مرتبط با خانواده و زندگی خانوادگی است، که شاید منجر به انزوا و جدایی ایشان از منزل و خانواده گردیده است [۷]. از طرف دیگر بنیان سست خانواده و عدم دلبستگی افراد به خانه و خانواده نیز از عوامل زمینه‌ساز اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر به شمار می‌رود.

علاوه بر این به نظر می‌رسد در مورد مسایل دیگری از مشکلات موجود در منطقه محل سکونت نیز میان افراد معتاد و غیرمعتاد اختلاف نظر وجود دارد. آنچه در این جا مشاهده شده آن است که مشکل بیکاری و مسکن از طرف افراد معتاد بیش از دیگران مورد توجه قرار گرفته است (که از نظر آماری نیز معنی‌دار بوده) و به نظر می‌رسد این دو عامل از دسته عوامل زمینه‌ساز و مستعد کننده و یا پیامدهای مرتبط با اعتیاد بوده و از این رو توسط افراد معتاد نیز به آنها بیشتر توجه شده و بیشتر گزارش شده‌اند.

موضوع بهداشت محیط و زباله از طرف افراد معتاد کمتر مورد توجه قرار گرفته است. شاید درگیر شدن افراد معتاد با مسایل مرتبط با تهیه مواد، کاهش سطح بهداشت فردی، عدم توجه کافی به محیط از جمله مسایل بهداشتی در محیط اطراف و محل سکونت، به ویژه در یک منطقه روستایی از میزان توجه آنها به مسایل مرتبط با دفع بهداشتی زباله کاسته باشد. در یک تفسیر دیگر شاید مناطق کثیف و محل‌های تجمع زباله با توجه به متروکه بودن و عدم رفت و آمد افراد محل مناسبی برای تهیه و یا مصرف مواد باشد و از نظر افراد معتاد یک زمینه مثبت در راستای پرداختن به معضل اعتیاد در نظر گرفته شود.

توجه به مسأله اوقات فراغت و چگونگی سپری شدن این اوقات به ویژه در مورد جوانان، از مسایل بسیار مهم و تأثیرگذار اجتماعی به شمار می‌رود. تقریباً نیمی از افراد مورد مطالعه چه از گروه معتادان و چه گروه غیرمعتادان فقدان امکانات تفریحی در منطقه خود در خصوص گذرانیدن اوقات فراغت شکایت داشته‌اند. به نظر می‌رسد با توجه به موارد دیگر مطرح شده به عنوان روش‌های سپری کردن اوقات فراغت مانند پرداختن به کارهای متفرقه، مسافرخشی، خانه‌داری، باغبانی و چوپانی که در واقع فعالیت‌های متفرقه اقتصادی یا روزمره افراد می‌باشند، حجم بیشتری از شکایت‌ها

اوقات فراغت و برنامه‌ریزی منسجم در این مقوله را حتی در یک منطقه روستایی قویاً مطرح می‌نماید [۹].

به نظر می‌رسد پرداختن به مسایل نگرشی نسبت به معضل اعتیاد در جامعه از موارد مهم و ضروری در خصوص مبارزه و پیشگیری از این معضل به شمار رود. اگرچه این مطالعه موارد چندی را در مورد نگرش افراد معتاد و در مقایسه با افراد غیرمعتاد از یک جامعه روستایی ارایه نموده است، اما ضرورت انجام مطالعات تکمیلی در مناطق دیگر و با روش‌های کیفی جهت روشن شدن هرچه بیشتر زوایای پنهان این معضل موجود در جامعه را بیش از پیش مطرح می‌نماید.

از دست رفت حمایت عاطفی و اجتماعی از سوی خانواده هم به عنوان یک عامل زمینه‌ساز و هم به عنوان یک نتیجه مورد انتظار پس از اعتیاد به مواد مخدر جهت حفظ ارتباطات ناسالم برای تهیه و مصرف مواد افیونی نیز در این موارد مطرح است [۵].

سپری کردن اوقات به صورت بی‌هدف در خیابان‌ها و معابر، از مواردی است که به طور معمول در جوامع مختلف مشاهده می‌شود و زمینه اغفال جوانان و به دام افتادن آنها در دام اعتیاد و معضلات دیگر را فراهم آورد و این مقوله توجه هر چه بیشتر برای فراهم آوردن امکانات لازم به منظور گذران

How addicts think about addiction and community problems?

A. Meysamie¹
B. Faramarzi²
K. Holakouie Naieni³

1. Department of Community and Preventive Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2. Vice Chancellor of Health of Iran Judiciary Organization

3. Department of Epidemiology, School of Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

ABSTRACT

Background: addiction and drug abuse have many risk factors in community and individual attitude; also causes much diversity in community perception and attitude toward addiction.

Methods: in this study we assessed attitude toward an addict in 42 addict men and asked about problems in their community and recreational behaviors.

They were residents of a rural area in Babol city.

In the control group we assessed the same parameters in 268 non addicts in the same area. All of the addicts have been using opium more than many times a week at least for recent 6 months. Data collected via a semi structured questionnaire through conversation.

Results: There was a significant difference between addicts' attitude toward toward addiction compare to non-addicts'. Both addicts and non-addicts indicated that the first three community problems in their area were unemployment, lack of recreational facilities and addiction, in respective order. Answering questions about recreational activities, both groups indicated that there were no recreational facilities in the community.

Conclusion: In planning a preventive approach, there is a major role for attitude toward addiction in any community. The conflict seen in this study between addicts' attitudes toward an addicted person and addiction as a community problem has it's interesting feature. Recreation and physical and cultural facilities need to pay more attention as indicated by our study participants. This seems to have an important impact in prevention of many community problems as well as addiction.

Keywords: Addiction, attitude, community problems, recreation, substance abuse

* School of Medicine, Tehran University of Medical Sciences,
Tel:+98(912)2001383, Fax:+98(21) 88962357
Email: meysamie@sina.tums.ac.ir

References

۱. رحیمی موقر آفرین، *اعتیاد در ایران*، گزارش آماری مراکز درمانی معتادان، پروژه مشترک معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی کشور و UNDCP: انتشارات سازمان بهزیستی کشور، سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۰.
۲. شیخاوندی داور، *جامعه‌شناسی انحرافات*: نشر افق، ۱۳۷۳.
۳. رحیمی موقر آفرین و همکاران، *روند سوء مصرف مواد مخدر در دهه‌های اخیر در ایران*، تهران: انتشارات سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۸۰.
۴. رزاقی عمران محمد، رحیمی موقر آفرین و همکاران، *راهنمای پیشگیری و درمان اعتیاد*، چاپ دوم: معاونت فرهنگی ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۷۹.
5. Institute for the Study of Drug Dependence. Drug Abuse Briefing-A Guide to The Non-Medical Use of Drug in Britain. London :1999.
6. Joyce H., Lowinson, Pedro Ruiz. Editors. Substance Abuse Comprehensive *Textbook Baltimore*: Lippincott Williams & Wilkins: 1997.
7. Ellickson P L. Getting and keeping schools and kids for evaluation studies. *J of Commun Psychol* 1994; special issue: 102-116.
8. Charles F. Drugs, Behaviors and Modern Society. Rome: Simon & Schustere: 1996.
9. Ellickson P. L., preventing adolescent substance use: Lesson from the project ALERT program. In: Jonathan Crane. Editors. *social programs that work*. New York: Russell Sage:1998.